

Hazırlayan

Ramazan ANĞAY

Bilimsel Araştırmanın Sınıflandırılması

1.YAKLAŞIM TARZINA GÖRE ARAŞTIRMALAR

1.1. Nitel Araştırmalar

Ölçümlerin ve gözlemlerin kolaylık ve kesinlik taşımadığı, **konusu insan davranışları** olan araştırmalardır. İnsan davranışları karmaşık ve değişken yapıdadır. Değişkenler iç içe geçmiş olup, birbirlerini etkiledikleri için tam olarak saptamak güçtür. Nitel araştırmalar **insan davranışlarının temel nedenlerini ve motivasyonları anlamaya** amaçlar. Az sayıda, ancak temsil gücü düşük örneklem ile çalışır. Yapılandırılmamış veriler(daha serbest, esnek ve yorumlamalı) kullanılır. Derinlemesine yapılan gözlem ve görüşmelerden hareket ederek, tümevarım yoluyla gerçeklere ulaşmaya çalışır. Sosyoloji, psikoloji, eğitim, ekonomi vb. sosyal bilim dalları araştırmanın yoğun kullandığı alanlardır.

Niteliksel araştırma, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, eğitim gibi sosyal bilim alanlarında insan ve toplum davranışları incelemektedir. Bu davranışları sayılarla açıklamak zordur. Ölçümler bize kaç kişinin nasıl davrandığını gösterir, ama ‘ niçin?’ sorusuna cevap veremez. İnsan ve grup davranışlarının ‘niçin’ ini anlamaya yönelik araştırmalara niteliksel araştırmalar denir. Nitel araştırmalar dünyanın sosyal yönü ile ilgilenir ve şu sorulara yanıt arar:

- İnsanlar niçin böyle davranır?
- Kanaatler ve vaziyet alışlar nasıl oluşur?
- İnsanlar çevrelerinde olup bitenden nasıl etkilenir?
- Sosyal gruplar arasındaki farklar nelerdir?

Nitel Araştırmanın Özellikleri

- Nitel araştırma **niçin, nasıl, ne şekilde** sorularına yanıt arar.
- Nitel araştırma kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi **sübjektif verilerle meşgul** olur.
- Nitel araştırma **bir sosyal olayı, doğal ortamı ve doğal oluşumu içinde tasvir** eder.
- Nitel araştırma bir durumu ilişki bağlantıları içinde anlamaya çalışır. Bir olayı etkileyen değişkenleri kendisi ortaya çıkarır.

Nitel Araştırmalarda Kullanılan Başlıca Yöntemler

- İz Sürme (Tracer) Yöntemi
- Paydaş Analizi (Stakeholder)
- Örnek Olay (Vaka) Yöntemi
- Odak (Focus) Grupları Yöntemi

a) İz Sürme (Tracer) Yöntemi

İz sürme çalışmaları yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden biri olup, hem veri toplama, hem de örneklemenin güvenilirliğini sağlamaya yönelik bir yöntemdir. İz sürme çalışmaları şu şekilde tanımlanabilir; ‘ bazı etiketlerin (örneğin dokümanlar) yardımıyla belirli zaman dilimin de ve ilgili gruplar üzerinde örgütsel süreçlerin tanımlanması metodudur. Araştırma sürecinin, mercek altına alınan kurumun üyeleri ile gözden geçirilmesi ve ileri aşamalarda yararlanılacak anahtar bilgi kaynaklarının ortaya çıkarılması, bu yaklaşımı nitel veri toplama sürecinin yardımcı bir araç konumuna sokmaktadır. Bilgi ulaşmaya yardımcı olacak kaynakların belirlenmesinden sonra mülakatlar ve anketler gibi herhangi bir veri toplama yöntemi kullanılabilir.

b) Paydaş Analizi

Paydaş analizi örgütsel psikolojiye göre herhangi bir olayın çevresinde çok sayıda olan, fenomenin kendisini etkileyen ve / veya kendisinden etkilenen ve bir şekilde etkisi olan ilgili partilerin veya grupların varlığı görüşüne dayanan bir araştırma yaklaşımıdır. Önerilen projeden olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilecek tüm paydaş gruplarının temsil edilmesini, bu grupların ilgi alanlarının, sorunlarının, potansiyellerinin ve diğer özelliklerinin belirlenmesini ve analizini içermektedir. Bu analizin sonuçları daha sonra proje tasarımına yansıtılır.

Paydaşlar: Bir proje / programla ilgisi olan bireyler, insan grupları, kurum / kuruluşlar veya firmalar ‘paydaş’ olarak tanımlanmaktadır.

c) Örnek Olay Yöntemi

Örnek olay incelemesi, tek bir olayı veya birkaç olayı derinlemesine inceleme demektir. Bazen bir zaman dilimindeki sosyal olaylarda incelenebilir. Örnek olay yöntemi bir metottan çok bir araştırma stratejisidir. Bu geniş strateji ve araştırma düzeninde bir çok farklı yöntem kullanılabilir ve bunlar ya nitel (kelimeler) ya nicel (sayılar) ya da her ikisi olabilir. Ancak örnek olay incelemeleri daha çok nitel verilere dayanmaktadır.

Örnek olay yönteminde veri toplama yöntemleri gözlem, mülakatlar ve anketler olabilir.

d) Odak (Focus) Grupları Yöntemi

Araştırılacak konu ile ilgili olan 7-12 kişilik bir grubun bir araya gelerek, bir başkanın yönetiminde konuyu etraflıca tartışmaları ve gerçekleri ortaya çıkarmaları ve bir uzlaşa sağlamaları demektir.

1.2 Nicel Araştırmalar

En genel anlamda "nicel araştırma, verilerin sayılar biçiminde olduğu görgül araştırmalardır." Bir teoriyi test etmek üzere, sayısal ölçümler ve istatistiki teknikler kullanarak analiz edebilecek bir problem durumunu araştırmayı ifade etmektedir. Hoepfl'e göre nicel araştırma, olay ya da durumlar arasındaki nedensel ilişkileri test etmek üzere deneysel yöntemlerin ve nicel ölçümlerin yapılmasını gerektiren bir araştırma türüdür. Buna bağlı olarak nicel araştırma yöntemi ise, sayısal verilerin toplanmasına ve istatistiksel çözümlenmesine dayalı araştırma yoludur.

Niceliksel araştırma biyoloji, kimya, fizik, mühendislik gibi doğa bilimleri alanlarındaki araştırmalar gözlem ve ölçmeye dayanır. Gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği ve objektif yapıldığı araştırmalara niceliksel ya da sayısal araştırma denir.

2. ARAşTIRMA MODELİ AÇISINDAN ARAşTIRMALAR

2.1. Keşifsel Araştırmalar

Araştırma konusuyla ilgili ilk ve ön bilgileri elde etmek amacıyla yapılan araştırma ve incelemelerdir. Konuyla ilgili bilgi düzeyini, terimleri ve kavramları, yapılan yayınların ve araştırmaların yoğunluğunu saptamak üzere yapılır. Daha çok kütüphane çalışması niteliğinde olmakla beraber, ilgili kişilerin, ya da uzmanların görüşüne de başvurulabilir. Araştırma hipotezini ve araştırmanın sınırlılıklarını belirleme bu tür araştırmalar yardımıyla kolaylaşır.

2.2. Betimsel Araştırmalar

Araştırma konusuyla ilgili mevcut durumu saptamayı, olayı tasvir ederek problemi anlamayı amaçlar. **Ne, nasıl ve kim** sorularını yanıtlamaya çalışır. Sebep ve sonuç analizine geçmediği için **niçin** sorusunu sormaz.

2.3. Nedensellik Araştırmaları

Niçin ve **neden** sorularıyla, **sebep** ve **sonuç** ilişkilerini araştıran çalışmalardır. Zaten bilimsel araştırmaların amacı da budur.

3.TEORİK ARAŞTIRMALAR

Deney, gözlem ve uygulamalara ilişkin verileri kullanmaksızın, olgu ve olayları teorik bazda, matematiksel ve mantıksal yaklaşımla ele alarak inceleyen ve anlamaya çalışan araştırmalardır. Genel doğruları kuramlar halinde ifade eder. Teorik matematik, teorik fizik gibi yeni kuramlar geliştirmeye çalışır. Her bilim dalının kendine özgü teorik yaklaşımları veya kuramları bulunmaktadır. Teorik araştırmalar, yeni uygulamalara, yeni yöntemlere veya yeni ürünlere yol açmaktadır

4. UYGULAMALI ARAŞTIRMALAR

Kuramların ve yöntemlerin ürüne dönüştürülmesi, uygulamalı araştırmalar sayesinde mümkün olmaktadır. Mühendislik ve teknoloji, fen bilimlerinin uygulama alanlarıdır. Ekonomi, işletmecilik, eğitim vb. birçok dallarda uygulamalı araştırmalar yapılmaktadır.

5. BİLİM DALLARINA GÖRE ARAŞTIRMALAR

Tüm bilim dallarının kendine özgü yöntemleri vardır. Veri kaynakları, veri veya belge toplama yolları, kullandıkları verilerin çeşitleri ile bunlara uyguladıkları analiz ve yorumlama teknikleri araştırmaların, aşağıdaki gibi farklı gruplanmasına yol açmaktadır.

5.1. Fen Bilimleri Araştırmaları

Fen bilimleri için veri toplama yöntemi araştırmanın niteliğine bağlı olarak yapılan deney ve gözlemler sonucunda elde edilen bilgilerdir. Tıp alanında deneklerin ilaca verdikleri tepkiler bir veri kümesi oluştururken, gök bilim için yıldızlardan yayılan ışığın yeryüzüne ulaşma süreleri birer veri oluşturabilir. Aynı yaklaşım teknik bilimler için de geçerlidir.

5.2. Sosyal Bilimler Araştırmaları

- Eğitim Araştırmaları
- Tarih Araştırmaları
- Sosyoloji Araştırmaları
- Etnografik Araştırmalar
- Demografik Araştırmalar
- İşletmecilik Araştırmaları

-
- Pazarlama Araştırmaları
 - Gelir ve Tüketim Araştırmaları
 - Kamuoyu Araştırmaları
 - Diğerleri.

6. ARAşTIRMALARDA KULLANILAN YÖNTEMLERE GÖRE SINIFLAMA

Araştırma sürecinin çeşitli aşamalarında; özellikle veri toplamada, verileri düzenleme, analizlerde ve sunmada başvurulan usul veya yol anlamına gelen araştırma yöntemi, farklı yöntem adlarının doğmasına neden olmaktadır. Bir araştırmada tek bir yöntem kullanılır şeklinde bir kural yoktur. Aynı araştırmada farklı bir çok yöntem bir arada kullanılabilir. Aşağıda, kullanılan yöntemin öne çıktığı sınıflama yer almaktadır.

- Deneysel Araştırmalar
- Gözlemsel Araştırmalar
- Anket Araştırmaları
- Eylem Araştırması
- Örnek Olay Araştırması
- İçerik Analizi
- Söylem Analizi
- Arşiv ve Doküman İncelemesi
- Kütüphane Araştırması
- İnternet Araştırması
- Etnografik Araştırma
- Fenomenolojik Araştırma

7. VERİ TOPLAMA ŞEKLİNE GÖRE SINIFLAMA

Araştırma verileri çeşitli kaynaklardan farklı şekilde elde edilmektedir. Verilerin elde edilif şeklini esas alan başlıca araştırma türleri aşağıda verilmiştir.

- Tarama Araştırmaları: Kitap, dergi, internet vb. yayınların incelenmesi
- Belge veya arşiv incelemesi
- Anketler: Yüz yüze, mektupla, telefon, internet, odak grup vb. yollarla
- Mekanik- elektronik araç ve sistemlerle veri toplama
- Deneysel teknikler
- Gözlemsel teknikler.

8. ÖZEL AMAÇLI ARAŞTIRMALAR

Diğer sınıflamanın dışında kalan, özel konumu veya yaygın bilinen adı itibariyle öne çıkan araştırmalardır.

- Reklam Araştırmaları
- Memnuniyet Araştırmaları
- Kamuoyu Yoklamaları
- Medya Araştırmaları
- Fizibilite Araştırmaları.

KAYNAKÇA

1. ARIKAN Rauf, Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Ankara, 2011
2. KINCAL Y. Remzi, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Ankara, 2010